

Louis Bolk Instituut verkent nieuwe wegen in de ervaringswetenschap

Leren van ervaringen

BEDRIJFSVOERING

Begin juli staan we op een aardappelperceel in Flevoland. Het ras Bimonda staat er door Phytophthora zeer beroerd bij. Het ras Remarka staat er beter bij maar ook hier zijn de meeste planten matig aangetast. De teler zegt over de Bimonda: 'Ik heb half juni nog aangeaard. Toen was er nog vrijwel geen Phytophthora. Het was een plaatje. Wat je nu ziet is in drie weken tijd gebeurd.' En even later: 'Vorig jaar waren het veel kleinere planten en stond het gewas veel opener. Toen had ik de Phytophthora nog eerder dan dit jaar.' In het gesprek dat volgt wordt getracht het verschil in aantasting tussen Remarka en Bimonda te verklaren door de gewasstructuur. Het loopt op niets uit. We worden het eens dat een zware of lichte stand van een gewas beslist niet alles-bepalend is in de gevoeligheid voor Phytophthora. Voor een gezond gewas moet er sprake zijn van een zeker evenwicht in groei en ontwikkeling. Allemaal proeven we het open-deur-gehalte van deze constatering. We hebben geen zicht gekregen hoe we volgend jaar de teelt beter kunnen laten verlopen. Begrip van de situatie is uitgebleven.

Begrippen vormen

In dit gespreksverloop klinken twee dingen door. De teler is met al zijn kennis en ervaring volkomen verrast door het verloop

Telers hebben een schat aan ervaring opgebouwd. Voor een deel vindt dat zijn weg in adviezen richting collega's en informatie aan voorlichters en onderzoekers. Een groot deel van de ervaring blijft echter onbenoemd. De teler heeft er zelf geen woorden voor en kan die ervaring ook niet bewust inzetten in zijn bedrijf. In het project 'Faciliteren van ervarend leren' van het Louis Bolk Instituut wordt samengewerkt met telers bij het onder woorden brengen van ervaringen. Zij kunnen deze ervaringen vervolgens wel bewust inzetten.

INLEVEND WAARNEMEN

We leven ons in in de aardappelplant zoals die zich hier en nu aan ons voordoet. De opdracht luidt: probeer in de momentane dynamiek van deze plant mee te doen. We zullen dus zelf in beweging moeten komen en kunnen ons zo via het inleven met de plant verbinden. Dat vraagt een andere houding dan wanneer we ons als buitenstaander tegenover de plant opstellen. Daarna reflecteren we op onze eigen innerlijke activiteit: wat hebben wij gedaan om in de dynamiek van die aardappelplant te stappen? De verschillende kwaliteiten van wat we hebben gedaan en die we ervaren hebben vormen we om tot een begrip van enkele woorden. Dit begrip is ontleend aan ons eigen (innerlijke) handelen en heeft zeggingskracht over wat de aardappel in wezen doet. Met het gevormde begrip kan de teler zelf handelen: de aardappel ondersteunen in wat hij doet, namelijk impulserend ingehouden stuwen van levenskracht.

van deze teelt. De vaak genoemde uitleg dat Phytophthora sterker optreedt als het gewas dichter staat gaat mank in de vergelijking tussen dit en vorig jaar en in de vergelijking tussen de rassen nu. Met alle kennis staan we op een dood punt. Hoe nu verder?

Samen met een aantal telers is in het project een fundamenteel andere weg bewandeld. Er zijn begrippen gevormd van de aardappel, van verschillende aardappellrassen en van Phytophthora. Deze begrippen vormen we door ons op een gestructureerde manier in te leven in de gewassen en de ziekte (zie kader 'Inlevend waarnemen'). Dat gebeurt vanuit een positieve houding, ook ten aanzien van

Links Santé hele plant, rechts Santé uitgetrokken plant. (Foto Louis Bolk Instituut)

Links Agria hele plant, rechts Agria uitgetrokken plant.
(Foto Louis Bolk Instituut)

door Phytophthora dan deze Remarka die in zijn dynamiek vloeiender is? Later kunnen we dat nog verder invullen en komen de begrippen van 'aardappel' en 'Phytophthora' zeer dicht bij elkaar in de buurt. De aardappel karakteriseren we met het begrip 'impulerend ingehouden stuwen van levenskracht'. Op het moment dat de aardappel dat niet meer voor elkaar krijgt verschijnt de Phytophthora in een verkrampende poging dat alsnog voor elkaar te krijgen met drastisch averechts effect.

Nu we zo ver gekomen zijn staan we voor de opgave dit begrip in te zetten bij de teelt. Wat kan de

teler nu doen om zijn aardappelgewas zo te begeleiden dat het tot aan het einde van de levenscyclus bezig blijft met impulerend ingehouden stuwen van levenskracht? Met deze vraag willen wij volgend jaar verder gaan. Dat kunnen we zelf, maar het gaat beter als we het net als afgelopen seizoen samen met een aantal telers doen. Wie geïnteresseerd is kan contact met de auteur opnemen, telefoon 0343 517 814.

SYMPOSIUM 'DE BOER ALS ERVARINGSWETENSCHAPPER'

Op 21 januari 1999 organiseert het Louis Bolk Instituut een symposium over de inzet van ervaring in de landbouwwetenschap, voorlichting en bedrijfsontwikkeling. Voor informatie en opgave kunt u contact opnemen met Ruusbroec Symposia, telefoon 0343 511 520; fax 0343 510090; Email Ruusbr@xs4all.nl. U kunt ook kijken en uw deelname opgeven op www.xs4all.nl/~ruusbr/

Boeren schetsen een aardappelplant als hulpmiddel bij het inleven.
(Foto Louis Bolk Instituut)

Phytophthora. De ziekte is dus nu even niet een probleem maar brengt een boodschap die we proberen te verstaan.

Later in het gesprek gaan we de twee gewassen inlevend waarnemen. Er blijken overeenkomsten in deze twee rassen. Beide zijn ze vrij grof in hun dynamiek, er worden

grote stappen gezet. Er zijn ook verschillen. Bij deze Bimonda is de dynamiek hoekig en stug, bij deze Remarka is het vloeiender. Er verschijnt een kwalitatief verschil tussen de

twee rassen.

Naast de bijeenkomsten met telers komen wij op diverse bedrijven en karakteriseren vele aardappelgewassen met inzet van het inlevend waarnemen. Een perceel met een rassenproef maakt het mogelijk om in de waarneming en inleving heen en weer te gaan tussen rassen met en zonder Phytophthora. De rassen met de aardappelziekte karakteriseren we als 'verkrampd', de rassen zonder als 'stromend'.

Stuwen levenskracht

In het vervolg van het gesprek met de teler in Flevoland delen we de ervaring dat met koper bespoten gewassen 'stilstaan' en 'verkrampd' zijn. Koper werkt in de dynamiek van het gewas hetzelfde als Phytophthora maar beheersbaar en minder drastisch. Deze Bimonda is in zijn dynamiek hoekig en stug, kwaliteiten die in ver doorgevoerde vorm leiden tot stilstaan en verkramping. Is deze Bimonda daarom meer aangetast

VOORLOPIGE BEGRIPPEN VAN RASSEN EN DE DAARAAN TEN GRONDSLAG LIGGENDE GEWASDYNAMIEK.

- **Aardappel algemeen:** impulerend ingehouden stuwen.
- **Santé:** op zekerheid spelend impulerend ingehouden stuwen.
Dynamiek: kort bij houden, de teugels vrij strak houden maar daarbinnen wel de nodige vrijheid laten. Vrij kleine gebaren die op zich duidelijk, krachtig en zonder aarzeling neergezet worden: 'zo doe ik dat.'
- **Afgelezen aan:** gevuld blad (deelblaadjes dicht op elkaar), korte stengels, compact gewas, relatief kleine deelblaadjes, licht van kleur.
- **Agria:** Ambitieuze en groots impulerend ingehouden stuwen

- Dynamiek:* grote gebaren met het accent naar buiten toe; per stap wordt het doel ver vooruit gesteld en speelt de weg om daar te komen een ondergeschikte rol.
- **Remarka:** Zelfverzekerd daadkrachtig impulerend ingehouden stuwen
Dynamiek: duidelijk weten wat je wilt (hoofd-activiteit) en dat ook doen (ledematen; grote zelfverzekerde stappen voorwaarts)
- **Bimonda:** Gearticuleerd impulerend ingehouden stuwen
Dynamiek: iedere handeling op zijn eigen tijd en met zijn eigen instrument, duidelijk van elkaar gescheiden. De uitvoering van het handelen wordt overheerst door vaststaande voorstellingen over volgorde van handelingen en invulling: iedere handeling dient één doel.
- **Remarka:** Zelfverzekerd daadkrachtig impulerend ingehouden stuwen
Dynamiek: duidelijk weten wat je wilt (hoofd-activiteit) en dat ook doen (ledematen; grote zelfverzekerde stappen voorwaarts)
- **Agria:** Ambitieuze en groots impulerend ingehouden stuwen
Dynamiek: duidelijk weten wat je wilt (hoofd-activiteit) en dat ook doen (ledematen; grote zelfverzekerde stappen voorwaarts)

- **Aardappel algemeen:** impulerend ingehouden stuwen
- **Bimonda:** Gearticuleerd impulerend ingehouden stuwen
Dynamiek: iedere handeling op zijn eigen tijd en met zijn eigen instrument, duidelijk van elkaar gescheiden. De uitvoering van het handelen wordt overheerst door vaststaande voorstellingen over volgorde van handelingen en invulling: iedere handeling dient één doel.
- **Remarka:** Zelfverzekerd daadkrachtig impulerend ingehouden stuwen
Dynamiek: duidelijk weten wat je wilt (hoofd-activiteit) en dat ook doen (ledematen; grote zelfverzekerde stappen voorwaarts)
- **Agria:** Ambitieuze en groots impulerend ingehouden stuwen
Dynamiek: duidelijk weten wat je wilt (hoofd-activiteit) en dat ook doen (ledematen; grote zelfverzekerde stappen voorwaarts)